

ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS

Skrifter rörande Uppsala universitet

C. ORGANISATION OCH HISTORIA

93

Anders Hallberg. Professor i läkemedelskemi.
Uppsala universitets rektor 2006–2011.
Rektorsporträttet målat av Sissel Wibom 2010.

Det goda universitetet

REKTORSPERIODEN 2006–2011

FESTSKRIFT TILL ANDERS HALLBERG

UPPSALA
UNIVERSITET

2011

”Vi talar ibland om ’det goda universitetet’. Förändring som stammar ur kunskap måste också betyda förändring till det bättre. Vetenskapens upptäckter och skapandekraft ska göra livet drägligare eller till och med göra livet möjligt. Vetenskapens och konstens energi ska omvandlas till handlingar, till tankar och idéer som bidrar till en bättre värld. Det är stora ord, tänker ni – men vi måste tillåta oss att använda stora ord om vi vill vara med och förändra världen.”

Anders Hallberg till Uppsalas studenter, december 2010

© Uppsala universitet och författarna 2011

Redaktionskommitté: Pernilla Björk, Mattias Bolkéus Blom, Per Ström
Bildredaktör: Anna Sjögren

ISSN 0502-7454
ISBN 978-91-554-8207-7

Formgivning och sättning: Martin Högvall, Grafisk service, Uppsala universitet
Huvudtexten satt med Berling Antiqua
Tryck: Edita Västra Aros, ett klimatneutralt företag, Västerås, 2011
Distribution: Uppsala universitetsbibliotek, Box 510, 751 20 Uppsala

Uppsala universitets myntkabinett

Hendrik Mäkeler

Uppsala universitets myntkabinett återinvigdes den 3 juni 2008. Detta skedde under högtidliga former i närvaro av rektor Anders Hallberg efter många års enträget arbete med säkerheten och samlingarna. Denne har, så som de tidigare rektorerna för Uppsala universitet, aktivt stött arbetet med Myntkabinettet.

Harald Nilsson, som var föreståndare för Myntkabinettet mellan 1992 och 2008, hade redan i mitten av 1990-talet börjat planera för en ny myntutställning. Innan dessa planer kunde förverkligas, var det dock nödvändigt att höja säkerheten kraftigt och att skapa ett utrymme där mynten kunde förvaras väl skyddade mot både stöld och klimatpåverkan. På så sätt tillkom Myntkabinettets luftrenade och klimatanpassade valv i Universitetshuset. Tack vare en donation på 1,5 miljoner kronor från Sparbanksstiftelsen Upland blev det sedan under hösten 2007 möjligt att skapa den sedan länge eftertraktade nya utställningen. Utställningsarkitekt (Carola Bratt, Tempera arkitekter) engagerades och nya säkerhetsmontrar upphandlades, och bara några månader senare blev det nya lilla museet klart. Vi har således både Uppsala universitet och Sparbanksstiftelsen Upland att tacka för att Myntkabinettet är uppstiget som fågel Fenix ur askan igen.

En fördel med myntmuseet är att alla utställda föremål även är publicerade på Myntkabinettets hemsida. Således är det möjligt att leta fram ytterligare information om exponaten, att förstora upp bilder på datorskärmen – och den kritiske betraktaren kan även studera ”medaljens baksida”. På så sätt ger webbdatabasen till och med ett mervärde gentemot verkligheten. Eftersom många exemplar som visas är unika, eller så sällsynta att Myntkabinettet äger endast ett exemplar, går det nämligen bara att visa en myntsida i utställningen.

Men vad är allt detta bra för, till vad exakt behöver man ett myntkabinett på universitetet och hur får en mynt- och medaljvårdare dagen att gå?

Arkitektens modell inför planeringen av den nya utställningen.

Detta är inte helt ovanliga frågor som i olika varianter brukar riktas till en numismatiker. Alternativ kan vara: Hur bär ni er åt när ni ska damma av och putsa mynten? Vad gör ni med alla femöringar som ni har samlat på? Som sig bör för historiker och vetenskapsmän kommer svaren att gå långt tillbaka i tiden och vara någorlunda komplexa. När en av våra företrädare, Carl Säve, år 1873 ställdes inför samma problem, nämligen att i detta fall för konsistoriet förklara vad han egentligen höll på med, började han skriva på

följande sätt:¹ "Då Consistorium Academicum och dess Herrar Ledamöter väl ursäktligt nog i allmänhet hafva föreställningen, att det just icke är så mycket att göra vid Universitetets Mynt- och Fornsaks-samlingar [...]."

Sedan insåg Säve tydligen att detta inte var ett lyckat sätt att inleda sitt anförande och började på nytt: "Då Consistorium Academicum och dess Herrar Ledamöter väl i allmänhet – hvilket icke är att undra på – icke hafva någon riktig föreställning om, huru mycket kan vara att göra vid Universitetets Mynt- och Fornsaks-samlingar, så utbedjer jag mig att med några ord få visa, att åtminstone *något* blifvit af mig uträttadt."

Under tre huvudpunkter räknar Säve sedan enbart och intressant nog upp sysslorna med mynt, medan arbetet med fornsakssamlingen nämns mer i förbigående:

- 1) När jag tillträdde prefekturen öfver Mynt- och Medalj-Samlingen 1857, upprättade jag deröfver, sedan inventeringen under 3 månader för sig gått, ett Local-inventarium på 45 sidor (Folio).
- 2) Sedan jag noga genomgranskat den stora donationen af Mynt och Medaljer som Universitetet fick mottaga af Hofmarskalken Baron von Beskow, upprättades deröfver år 1870 en Special-katalog, hvori hela inskriften å hvarje af donationens 1636 myntstycken finnes upptagna (af hvilka 1301 behölls för Uppsala). Denna katalog upptager 45 tätt skrifna Folio-sidor.
- 3) Efter att jag på lika sätt genomgått den i det hela väl icke så talrika, men för vår Svenska myntsamling ännu värdefullare myntdonationen af Brukspatronen Carl Östberg, författade jag äfven öfver den samma en special-katalog i hvilken likväl blott de för vår samling behållna 823 mynten upptagits. Jag har dock i anseende till den utomordentliga brådskan med tentamina och examina och den in i sista stunden pågående mynt-granskning under terminens senaste veckor omöjlig kunnat medhinna mera än att påbörja renskrifningen af denna katalog, hvilken utkast likväl fyller 30 folio-sidor. För att gifva ett ungefärligt begrepp om, hvilken tid en dylik noggrann undersökning af mynt fordrar, vill jag nämna, att granskningen och katalogiseringen af något litet mer än den senare hälften af den Östbergska donationen blifvit af mig använda 60 timmars träget arbete blott under denna vår, och detta var likväl den minst svårgranskade delen af båda samlingarna.

Myntkatalogisering är fortfarande den mest tidsödande uppgiften vid Myntkabinettet. Till skillnad från för 150 år sedan brukar man dock även fotografera mynten i dag. De får ID-nummer och läggs ut i webbdatabasen. Numera

¹ Se Hendrik Mäkeler och Peter Berghaus: Carl Säve, der Fund von Kättilstorp und die karolingischen Münzen im Münzkabinett der Universität Uppsala, i: Harald Nilsson (utg.): Opus mixtum. *Uppsatser kring Uppsala universitets myntkabinett* (Studia Numismatica Upsaliensia, 4), Uppsala 2009, ss. 157–200, här ss. 178–181.

är det även vanligt att man fogar litteraturreferenser till beskrivningarna, väger och mäter mynten. Således samlas mycket mer data in.

Trots detta räknar man i dag fortfarande med samma maxhastighet för (ostörd) myntkatalogisering som på Säves tid, det vill säga upp till 50 eller 60 mynt per dag. Detta beror på att det numera är utbildade numismatiker som utför arbetet, medan det tidigare var universitetsmedarbetare utan numismatisk utbildning som gjorde det vid sidan om sina vanliga uppgifter eller, som i Säves fall, i väntan på att få ett "riktigt" arbete på universitetet.

Eftersom det finns ungefär 40 000 mynt och medaljer i samlingen i dag skulle katalogiseringen kunna vara avklarad på åtminstone 800 arbetsdagar. Det finns dock för nuvarande ingen numismatiker vid Myntkabinettet som skulle kunna hålla på med katalogiseringen på heltid. I stället tar administrativa och säkerhetstekniska uppgifter, bibliotek, marknadsföring, öppet-hållande och visningar, redaktörskapet för Myntkabinettets publikationer och mycket annat merparten av arbetstiden i anspråk.

Svaret på den vanliga frågan om myntputsning är att någon sådan inte förekommer. Vitsen med att ha ett klimatanpassat valv är helt enkelt att det inte uppstår någon korrosion och det därför inte finns något behov av att putsa. Femöringar finns det förvisso i Myntkabinettet, dock ligger de inte som i en jättelik sparbössa utan de är omsorgsfullt sorterade efter kung och präglingsår. Vi har inga dubletter och således inget behov av och ingen möjlighet att försöka lämna in några exemplar på banken heller (där de för övrigt ändå inte längre skulle accepteras).

Två mycket viktiga arbetsområden återstår dock att nämna: undervisning och forskningsinitiering. Tanken bakom att starta myntsamlandet vid universitetet var ju att materialet skulle ingå i undervisningen och användas för att utöka kunskapen om den på mynt och medaljer återgivna världen, en form av historieskrivning, men även mycket mer. Präglingarna berättade om främmande kungahus, de togs med från fjärran land, de undervisade om omvärldens ekonomiska förutsättningar och mycket annat.

Det gäller att till kolleger, studenter och den breda allmänheten förmedla den känsla av fascination som inställer sig när man betraktar de fantastiska miniatyrkonstverken. Kom således till Myntkabinettet, kära läsare, och känn själv historiens vingslag när just du håller ett mynt i handen som präglades för drygt tvåtusen år sedan i Caesars namn – och med hans politiska propaganda. Eller lyft ett svenskt två kilo tungt plåtmynt från 1600-talet som vittnar om den stora bristen på myntmetallen silver under stormaktstiden. Eller se en av världens första sedlar, utgiven i Sverige på 1660-talet. Eller...

*Vy över Myntkabinettets
utställningssal med det stora
bordet för sammanträden
och undervisning.*